

PEDASA AKROPOLİS SURU KORİDORLU GÜNEY GEÇİDİ

THE SOUTH GATE WITH CORRIDOR OF THE PEDASA ACROPOLIS FORTIFICATION

ABDULKADİR BARAN*

Öz: Halikarnassos yarımadasında yer alan Pedasa, antik Karia Bölgesi'nin önemli yerleşimlerinden birisidir ve Leleg halkıyla bağdaştırılan yerleşimler arasında kazısı yapılan tek merkezdir. Pedasa akropolis suru koridorlu güney geçidinde kazılar sonucunda açığa çıkartılan anakaya düzlemindeki kâse formulu bir düzenleme sunu çanağı olarak yayınlanmıştır. Bununla birlikte geçidin genel düzenlemesine bakıldığında ve özellikle de paralel örneklerle karşılaştırmalar yapıldığında bu oyunun bir sunu çanağı olmadığı görülmektedir. Klasik Dönem'de oldukça yaygınlaşan koridorlu sur geçitleri düşmanın dar bir alanda az sayıda kişiyle saldırmasını ve bu sayede savunmacıların saldıran düşmanı kolaylıkla bertaraf etmelerini amaçlamaktadır. Mevcut örnekler bakıldığında koridorlu geçitlerin iç bitimlerinde içe açılan çift kanatlı ahşap kapılarla kapanmış oldukları görülmektedir. Bu düzenlemenin erken örneklerinden birisi olan Pedasa Güney Kapısı koridorlu sur geçit düzenlemesinin iç batı köşesinde yürüme düzleminde yer alan bu yuvanın da çift kanatlı ahşap sur kapısının yaklaşık 2 m genişliğindeki batı kanadını taşıyan kapı direğinin dönüş yuvası olarak biçimlendirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karia • Pedasa • Demir Çağ • Tahkimat • Koridorlu Geçit

Abstract: Pedasa on the Halikarnassian peninsula is one of the important sites of ancient Caria and it is the only excavated site of the so-called Lelegian settlements. A bowl shaped cavity in the bedrock spur at rear back corner in the corridor of the south gate of the acropolis fortifications of Pedasa was published as a cultic bowl. However, when one looks at the general arrangement of the gate and compares with parallel examples, one can conclude it is not a cultic bowl. Fortification gates with a corridor became common in the Classical period with the intention of reducing the number of attackers in front of the doors, to create a killing zone in front of the door for the defenders. All the parallel examples were closed at the rear by heavy two leaf wooden doors that opened inwards. The Pedasa south gate with corridor is one of the earlier examples of this type, and in this context it can be easily understood that the bowl shaped cavity cut in the bedrock spur at rear back corner was the pivot-socket for one of the two wooden doorposts, that of the 2 m wide west leaf of the two leaf wooden door.

Keywords: Caria • Pedasa • Iron Age • Fortifications • Gates with Corridor

Anadolu'da özellikle MÖ I. binin ilk yarısına ait savunma sistemleri üzerinde yapılan kazıların ve yayınların sınırlı oluşu, sur sistemlerinin gelişimi ve etkileşimi üzerinde yeterli bilgi sahibi olmamızı engellemektedir¹. Bu sınırlı verilerin bazen de farklı yorumlanmış olabilecekleri de görülebilmektedir. Bu kapsamda, "Pedasa Akropolis Giriş Kapısında Kült Çanağı" başlıklı Adnan Diler ve Gözde Adıgüzel tarafından Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan kitabında yayınlanan makalede tanımlanan çanak biçimli anakaya düzenlemesi oldukça dikkat çekicidir. Bu çalışmada, Pedasa akropolis suru-

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Muğla.
kadirbaran@yahoo.com

¹ Kentler bazında kısmi değerlendirmeler yayınlanmış olmakla birlikte B. Vergnaud tarafından hazırlanan henüz yayınlanmamış doktora tezi bu dönem sur sistemleri ile en geniş katalog ve değerlendirmeleri içermektedir. Bk. Vergnaud 2012.

nun batıdaki geçitli sur kapısının benzeri olan güney kapısı iç bitim köşesinde kazılar sonucunda açığa çıkartılmış olan 1,00-1,10 m ölçüsünde bir anakaya yükseltisi üzerinde oyulmuş olan 0,43-0,38 m çap ve 0,20 m derinlikteki çanak formu düzenlemenin kült işlevi taşıdığı önerilmiştir. Yazarları tarafından orijinal kapı düzenlemesinin geçidin orta kısmında yer aldığı ve geç dönemde inşa edilen bir duvarla geçidin daraltıldığı belirtilmiştir. Geçidin batı iç köşesinde tespit edilen çanak formu düzenlemenin ise MÖ II. binden itibaren kapıların sunu faaliyetlerinde kullanıldığını gösteren veriler ışığında İasos ve Latmos Karadere mağarası girişinde görülen sunu çanakları gibi sunu yapmak üzere anakayaya işlenmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır². Bununla birlikte yayınlanmış plan çizimindeki yuvanın konumuna ve genel sur kapısı düzenlemelerine bakıldığında bu yuvanın farklı bir işlev taşımış olduğu anlaşılmaktadır.

Koridorlu ya da avlulu sur geçidi olarak tanımlanan Pedasa Güney Kapısı'nın içinde ve çevresinde geç dönemde oluşturulmuş mekânlar bulunmakla birlikte, araştırmacılar 1. Evre yapısı olarak orijinal sur geçidini belirlemişlerdir. Geçit dışta 5,5 m, iç bölümde ise 5 m genişliğe sahiptir ve yan duvarlar geç dönem mekânları için kullanılarak bazı bölümler yeniden düzenlenmiştir. Muhtemelen bu geç dönem müdahaleleri sebebiyle batı yan duvar 5 m, doğu yan duvar ise 5,5 m uzunluğunda korunmuştur ve duvar kalınlıkları da farklıdır. Batı yanda yaklaşık 2 m olan sur duvarı kalınlığı doğu yanda geç dönem mekân duvarı olarak yeniden düzenlenmiş ve 1 m kalınlığa düşecek şekilde özellikle iç bölümü tahrip olmuş durumdadır³. Pedasa akropolis surunun güney ve batıdaki iki kapısı benzer düzenlemeye sahiptir ve en yakın örnekleri yine Leleg yerleşimleri olarak tanımlanan Alazeytin, Çilek Kalesi ve Girel Kalesi'nde (fig. 1) karşımıza çıkmaktadır⁴.

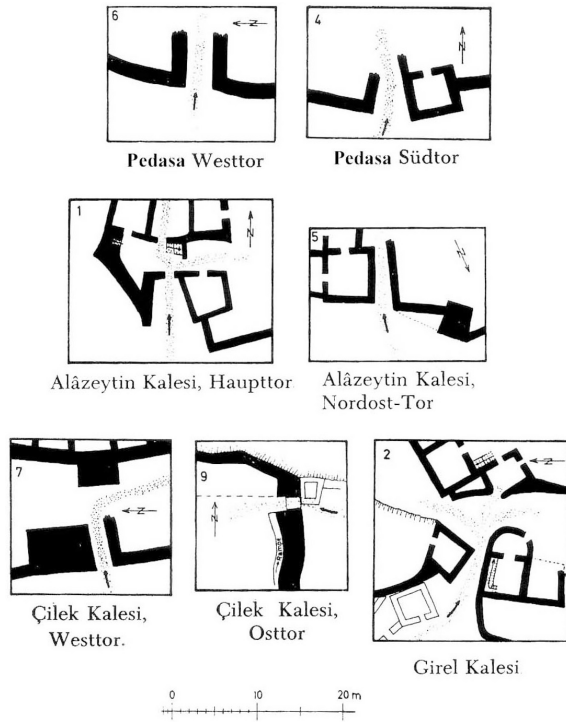

Fig. 1. Karia Bölgesi'nde Tespit Edilen Koridorlu Sur Geçit Düzenlemeleri (Radt 1970, Abb. 14-2, yeniden düzenlenmiştir)

Sur duvarlarında yer alan geçit düzenlemeleri tüm çağlar boyunca en önemli tahkimat unsurlarından birisi olmuştur. Sur duvarındaki bu açıklık doğal olarak surun en dayanaksız noktasını oluşturmaktadır ve tüm dönemlerde farklı düzenlemeler yapılarak bu zafiyetin giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Savaş tekniklerinin gelişimi ile paralellik gösteren bu düzenlemelerde temel kural, saldıran askerlerin kapıya daha az kişiyle gelmelerini sağlamak ve özellikle de kalkan tuttıkları sol taraflarının daha savunulur olması sebebiyle sağ taraflarına saldırı yapılmasını sağlamak olmuştur⁵. Bronz Çağı'ndan itibaren sur duvarlarında kapıların kulelerle desteklendiği, bazı örneklerde arka arkaya birkaç kapı yapıldığı, giriş yollarının zorlaştırıldığı gö-

² Diler – Adıgüzel 2015, 89 vd.

³ Diler – Adıgüzel 2015, res. 9.

⁴ Radt 1970, abb.14; Vergnaud 2012, 154-158.

⁵ Vico – Vilaro 2009, 177 vd.

rılmaktadır. Özellikle de Mykenai, Troia ve Hattuşuş gibi kentlerde kapıya saldıran asker sayısının azaltılması amacıyla geçit düzenlemelerinin yapıldığı bilinmektedir⁶.

Avlu ya da koridor şeklinde düzenlenmiş sur geçitleri Demir Çağ başlarından itibaren bilinmektedir. En erken örnek olarak MÖ IX. yüzyıla tarihlenen Gordion YHSS6A evresi geçit düzenlemesi gösterilebilir (fig. 2). 23 m derinlikte 8,60 m genişlikteki koridor iç bitiminde ahşap kapıların yer aldığı tespit edilmiştir⁷. Sardeis'te

MMS/N sektöründe açığa çıkartılmış olan dışa açık trapezoidal formlu 14,5 m genişlikteki avlu gerisinde bir koridor şeklinde düzenlenmiş geçit (fig. 3) MÖ VI. yüzyıl başlarına, Alyattes dönemine tarihlendirilmektedir. Sur duvarı kalınlığına içe doğru bir huni şeklinde uzanan taş döşemeli geçit 5,5 m genişlik ve 13 m uzunlukta bir koridor oluşturmaktadır. Ahşap kapı düzenlemesine ilişkin veri ele geçmemiş olmakla birlikte kazı ekibi tarafından kapının koridor iç bitiminde olduğunu gösteren tamamlama çizimleri yayınlanmıştır⁸. Benzer düzenleme olarak kabul edilebilecek bir diğer örnek ise MÖ VII. yüzyıl sonlarına ait Kerkenes Kappadokia Kapısı'dır (fig. 4). Kuleler ile korunan 6 m genişlikteki açıklıktan ulaşılan sur içindeki avlu ve onun gerisinde yer alan çift kapıdan oluşan düzenleme, düşmanın avluya girdiğinde kapıya ulaşmadan yok edilmesini amaçlamaktadır. Gordion ve Sardeis etkisi taşıdığı düşünülen bu avlulu geçidin iç bitimindeki çift kanatlı ahşap kapıların yeri net olarak görülebilmekte ve kapıya ait metal aksamlar günümüze ulaşmıştır⁹. Genel yerleşim

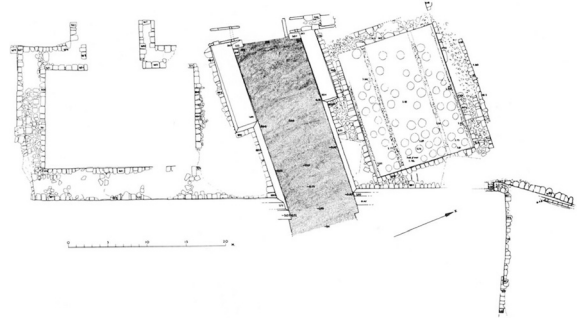

Fig. 2. Gordion YHSS6A Evresi Sur Kapısı (Young 1956, fig. 25)

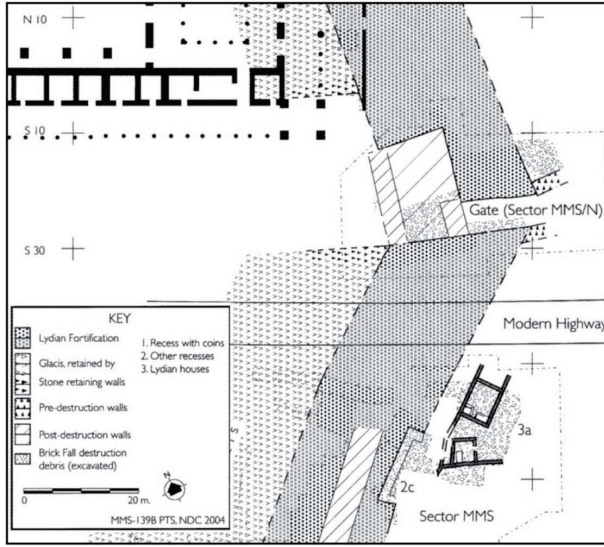

Fig. 3. Sardeis Lydia Suru Kapısı (Cahill-Kroll 2005, fig. 10, yeniden düzenlenmiştir)

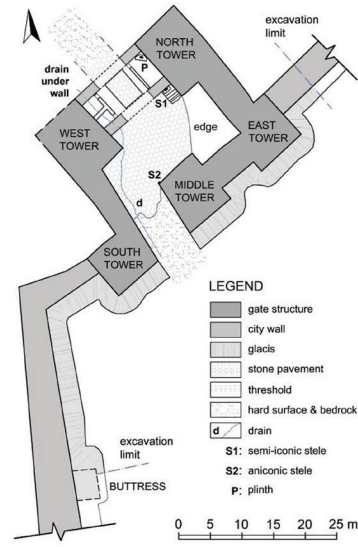

Fig. 4. Kerkenes Kappadokia Kapısı (Summers – Summers 2011, fig. 10)

⁶ Winter 1971, 203 vd.; Ussishkin 1980, 1 vd.; Vico – Vilaro 2009, 179-184, figs. 1-2; Koşan 2009, 36 vd.; Mielke 2012, 74 vd.

⁷ Young 1956, 257, fig. 25.

⁸ Cahill – Kroll 2005, figs. 10-11; Vergnaud 2012, 154-158.

⁹ Summers – Summers 2011, 6 vd., figs. 10-11.

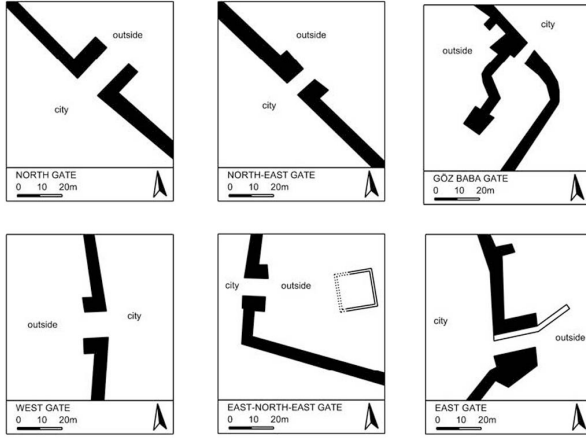

Fig. 5. Kerkenes Sur Kapıları
(Atalan-Çayırözmez 2006, Fig. 3.46)

planında ve sur düzenlemesinde görülen detaylar kentin askeri karakterini yansıtmaktadır ve daha önce Lydia krallığına ait bir garnizon yerleşimi olduğu önerilen¹⁰ Kerkenes'te surlara oldukça önem verilmiştir. Henüz kazısı yapılmamış olmakla birlikte diğer altı kapıda da mantıksal olarak benzer şekilde düşmanın kapıya saldırması sırasında daha az sayıda ve daha korumasız olmaları amacını taşıyan düzenlemeler görülmektedir. Ancak, bu kapılarda geçitler sur dışına uzanan duvarlar ve kuleler ile desteklenerek oluşturulmuştur¹¹ (fig. 5).

Sur duvarlarının içe dönerek koridorlu geçitleri oluşturduğu düzenlemelerin ise en erken örnekleri Karia Bölgesi'nde Leleg yerleşimleri olarak tanımlanan Pedasa'da iki kapıda, Çilek kalesi batı geçidinde, Alazeytin'deki ana eksenlerdeki dört kapıda ve bir koridor şeklinde düzenlenmiş Girel Kalesi'nde karşımıza çıkmaktadır¹² (fig. 1). Demir Çağ başlarından itibaren yerleşilmiş olan bu kentlerde kesin tarihlendirilebilir veriler henüz tespit edilmemiş olmakla birlikte MÖ VII. yüzyıl itibarıyla yerleşim dokusunun şekillendiği bilinmektedir. Pedasa kazı ekibinin sonuçlarına göre ise Pedasa Güney Kapısı en geç Arkaik Dönem içinde inşa edilmiştir¹³.

F. E. Winter¹⁴ tarafından yapılan çalışmalarda Arkaik Dönem'den MÖ IV. yüzyıl içlerine kadar devam eden süreçte sur kapılarında iki temel form tespit edilmiştir. Bunlardan ilki avlulu ya da koridorlu geçitlerdir. Sur duvar hattında oluşturulan geçitler duvarların geriye doğru çekilerek ahşap giriş kapısından önce bir koridor oluşturma temeline dayanmaktadır. Ahşap giriş kapıları ise bu geçidin iç bitiminde yer almaktadır. Geçitler genellikle duvarlar üzerindeki askerler tarafından korunmaktadır, ancak bazı örneklerde geçitlerin özellikle saldıran askerlerin sağ yanlarını hedef alan kule ve bastionlarla desteklendiği görülmektedir. İkinci tip sur geçidi ise benzer mantıkta düşman askerlerinin kapıya yaklaşmasını zorlaştıracak şekilde üst üste bindirilen iki duvar arasında oluşturulan koridor şeklindedir. Burada da geçitler yine düşman askerlerinin kalkansız sağ taraflarının açıkta kalacağı şekilde yönlendirilmiştir. MÖ V. yüzyıl sonlarındaki savaş tekniklerinin gelişimi ile birlikte her iki sur geçidi tipi de oldukça geliştirilerek kullanılmaya devam etmiş MÖ IV. yüzyıl sonlarından itibaren ise ikinci geçit tipi daha yaygın hale gelmiştir¹⁵. Koridor şeklinde yapılan geçit düzenlemelerinin en iyi bilinen örneği Atina Dipylon geçididir. MÖ 470 civarında yapımına başlanan ve son şeklini MÖ 307 yılında almış olan geçitte temel mantık askerleri kapıya doğru çekerken alanı daraltmak ve askerler için bir ölüm yolu yaratmaktır. Geçitli ya da avlulu benzer düzenlemedeki

¹⁰ Baran 2016, 49 vd.

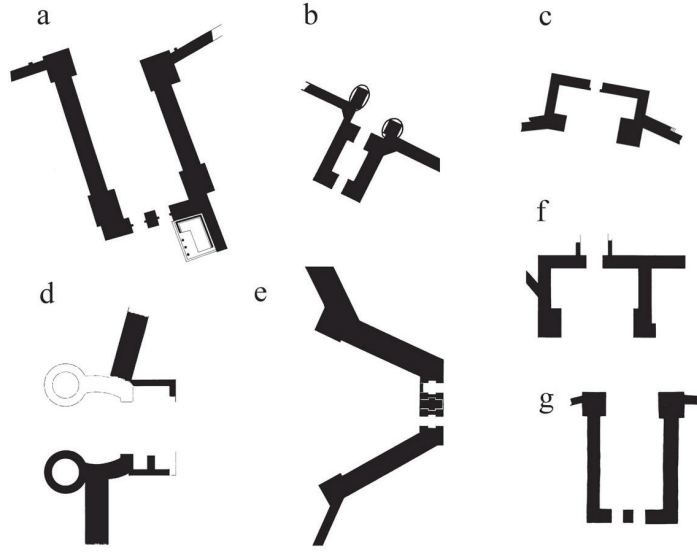
¹¹ Atalan-Çayırözmez 2006, 78 vd., fig. 3. 46; Vergnaud 2012, 154-158.

¹² Radt 1970, abb.14; Vergnaud 2012, 154-158.

¹³ Diler – Adıgüzel 2015, 90-91.

¹⁴ Winter 1971, 205-233.

¹⁵ Winter 1971, 222-223.

a) Dipylon Geçidi (MÖ 470), b) Peireaus Aty Geçidi (MÖ 470), c) Neandria (MÖ 4.yy başları), d) Mantinea (MÖ 371), e) Syracusai (MÖ 344-338), f) Stratos (MÖ 314), g) Thuroi (MÖ 4.yy)

Fig. 6. MÖ V-IV. Yüzyıl Koridorlu Sur Geçit Örnekleri
(Gerding 2011, figs. 5-6, yeniden düzenlenmiştir)

kapılar MÖ V-III. yüzyıl arasında yaygın olarak görülmektedir¹⁶ (fig. 6).

Gordion ve Sardeis'te ilk uygulamalarını gördüğümüz geçitli sur kapıları yine bir Lydia askeri yerleşimi olan Kerkenes'te uygulanmıştır. Lydia ordusunda yer aldığını bildiğimiz Karia'lı askerler ile birlikte taş işçiliğinde usta olan Karialılar da Lydia krallığının inşa projelerinde görev almış olmalıydılar. Demir Çağ başlarından itibaren platform mezarlar ve Tümülüsler gibi mezar yapıları ile çiftlik evleri ve tahkimatlı yerleşimlerin varlığı Karialıların taş işçiliğinde ustalaştıklarını göstermektedir. Bu nedenle, Karialıların bağlı oldukları Lydia Krallığı'nın inşa faaliyetlerinde görev almış olmaları ve kendi izlerini bu faaliyetlere aktarmalarının yanı sıra gelişen teknikleri de öğrenerek sonrasında kendi bölgelerinde kullanmış olmaları kabul edilebilir. MÖ VII. yüzyıl sonrasında içe dönük geçitli sur kapılarının Karia Bölgesi'nde görülüyor oluşu ve MÖ V. yüzyıl itibarıyla tüm bölgelerde sevilerek uygulanması her ne kadar kesin olarak belgelenemese de kronolojik olarak Karialıların mimari gelişimdeki rolüne işaret eden bir unsur olmalıdır.

Erken dönemlerden itibaren kullanılmış olan bu geçitli sur kapılarının iç bitimlerinde ahşap ağır kapılar kullanılmış olduğu bilinmekle birlikte erken dönemlere ait kazılarak açığa çıkartılmış çok fazla örnek bulunmamaktadır. F. E. Winter¹⁷ tarafından yapılan çalışmalarda geçitli sur kapılarının iç bitimlerinde yer alan ağır ahşap kapıların geçit genişliğine göre tek ya da çift kanatlı olabildikleri ve ahşap kapı direklerinin zarar görmemesi için özel tedbirler alındığı aktarılmaktadır. Ahşap sur kapılarında kapıyı güçsüzleştirerek tahribata uğramasına yol açacağı için metal menteşeler kullanılmadığı bilinmektedir. Ağır ahşap kapıların dönüşünü sağlayan kapı direklerinin yuvaları ya eşik

¹⁶ Örneklerden bazıları; Peiraiaus Asty geçidi (MÖ 470), Neandria ana giriş (MÖ IV. yüzyıl başları), Mantinea (MÖ 371), Messene (MÖ 369), Gortys A, B, C kapıları (MÖ IV. yüzyıl), Philippi (MÖ 358), Megara Hyblaia (MÖ 344-338), Syrakousai (MÖ 344-338), Halai (MÖ 336), Stratos (MÖ 314), Thuroi (MÖ IV. yüzyıl), Lokroi Epizephyrioi (MÖ IV. yüzyıl sonu) ve Tyndaris (MÖ III. yüzyıl) sur kapıları olarak belirtilebilir. Bk. Vico – Vilaro 2009, 186-190, figs. 4-6; Gerding 2011, 14-15, figs. 5-6; Maher 2014, 265 vd, fig. 2.

¹⁷ Winter 1971, 253-259.

taşında ya da köşelere yerleştirilen bloklar üzerinde açılmaktadır. Ancak, özellikle erken dönemlerden günümüze çok fazla örnek ulaşmamıştır. Aynı şekilde A. W. Lawrence¹⁸ tarafından yapılan çalışmada da sur kapılarının büyük bölümünün içe doğru açılan çift kanatlı kapılardan oluşturulduğu aktarılmaktadır. Genelde metal destekli ve korumalı olan ahşap kapılarda menteşe kullanımına ilişkin veri bilinmemektedir ve kayar kapı (*portcullis*) ya da kapaklı kapı kullanımı da oldukça az örneklerle bilinmektedir. En erken dönemlerden başlayarak Orta Çağ boyunca da tercih edilmiş olan kapı formu ise altta ve üstte oluşturulan yuvalar içinde dönecek halde düzenlenmiş kapı direği ve buna monte edilen ahşap kanattan oluşmaktadır. Genellikle güç kullanılarak kapı direğinin bu yuvalar içinde dönmesi ile kapının açılıp kapanması sağlanmaktadır. Kapı dönüşünü sağlayan direğin düşman tarafından kesilerek tahrip edilmesini önlemek için dönüş yuvalarının altta ve üstte kapı çerçevesi veya taş eşik gibi detaylarla korunmuş olduğu bilinmektedir. Erken dönem dönüş yuvalarından günümüze ulaşmış örnekler oldukça az sayıdadır ve taş yerine bazı yerlerde ahşap blokların da aynı işlevde kullanılmış olabileceği önerilmiştir. Günümüze ulaşan örnekler ağırlıklı olarak metal destekli pivot yuvaları olmakla birlikte Eretria'da 11 cm, Katzingri'de 18 cm ve Gortys'de 12 cm çapında örnekler tespit edilmiştir. Koçbaşıyla yapılan saldırılara dayanması gereken ahşap kapılarda çok daha büyük çapta pivot yuvalarının bulunmuş olabileceği de öngörülmektedir¹⁹.

Shalmaneser III dönemine (MÖ 858-824) tarihlenen Balawat Kapısı'nın British Museum'da yapılan rekonstrüksiyonu erken dönem ahşap sur kapılarının nasıl olduğuna ilişkin oldukça iyi bir fikir vermektedir. Yaklaşık 8 m yükseklikteki çift kanatlı kapı yaklaşık 45 cm çapında oldukça kalın kapı direklerine sahiptir²⁰. Ele geçen figürlü bronz levhalar yardımıyla yeniden oluşturulabilen kapı yukarıda değinildiği gibi erken dönemlerden itibaren kullanılan çift kanatlı kapılar için karakteristik bir örnek olarak kabul edilebilmektedir. Erken dönemlerden itibaren pek çok yerleşimde sur ya da diğer yapıların kapılarında benzer düzenlemeler kullanıldığı bilinmekle birlikte detaylı olarak yayınlanmış çok fazla veri bulunmamaktadır. Bu bağlamda Pedasa'da açığa çıkartılan ve kült çanağı olarak tanımlanan düzenleme oldukça önem arz etmektedir.

Pedasa akropolisi güney sur kapısının iç bitiminde batı köşede yürüme düzlemi hizasında yer alan anakaya yükseltisinde açılmış olan bu çanak formlu düzenlemenin hem konumu hem de işleniş kült çanağından farklı bir işlevi bulunduğu net olarak işaret etmektedir. Öncelikle çanak formlu düzenlemenin taban seviyesinde oluşunun sunu işlevini destekleyen bir unsur olmadığını belirtmek gerekir. Araştırmacılar tarafından ikinci evrede sur geçidinin sunu işlevi taşıdığı düşünülen anakaya düzenlemesi üzerinden yürünecek şekilde 1,5 m genişliğe daraltılmış olmasına rağmen sunu işlevinin tüm dönemlerde devam etmiş olduğu önerilmiştir²¹. Sunakların antikçağ inancında büyük rol oynadığı ve sunaklara bırakılan hediyeler ya da sunuların uzun süre burada kaldığı düşünüldüğünde yürüme düzlemi seviyesinde ve neredeyse üzerine basılmadan geçilemeyecek bir alanda bulunan oyuğun sunu işlevi taşımış olduğunu düşünmek çok gerçekçi gözükmemektedir. Pedasa akropolisinin iki büyük kapısından birisi olan güney kapının Athena Kutsal Alanı'na ulaşan yolun başlangıç noktasında olmasının sunu işlevini destekleyici bir unsur olarak²² belirtilmesi de özellikle kutsal alanın akropolise olan yakınlığı dikkate alınınca çok ikna edici bir açıklama olarak kabul edilememektedir.

¹⁸ Lawrence 1979, 249-250.

¹⁹ Lawrence 1979, 251-253.

²⁰ Curtis – Tallis 2015, fig. 1.

²¹ Diler – Adıgüzel 2015, 93, res. 7-9.

²² Diler – Adıgüzel 2015, 93.

Çanak formu düzenlemenin tam daire formunda olmayışı işlevinin farklı olabileceğini gösteren bir diğer veridir. Çapı 38-43 cm olarak verilen çanak formu düzenlemenin kenarlarındaki aşınma ve genişlemeler yayınlanan resimden kolaylıkla görülebilecek durumdadır²³. Özellikle, genişlemenin geçidin batı yan duvarının iç köşesine doğru gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir. Hem bu düzensiz aşınma hem de geçidin iç köşesinde duvar dibinde yer alan konumu, bu çanak formu düzenlemenin mimari bir işlevi olduğunu göstermektedir. Surlarda koridorlu geçitler yapılmasının kapıya saldıran düşmanı az kişiyle gelmeye zorlamak ve bu sayede yukarıdan mazgallar ya da kulelerden yapılacak savunma ile bu alanı bir ölüm yolu haline getirmek amacını taşımış olduğu bilinmektedir. Bu işlevi yerine getirmek üzere de geçitlerin içe açılan çift kanatlı kapılarının geçidin iç bitiminde konumlandırılmış oldukları bilinmektedir. Bu bağlamda geçit iç bitiminde, duvarın köşesinde biraz içte yer alan bu yuvanın kapı kanadını taşıyan kalın ahşap direğin dönmesi için oluşturulmuş bir yuva olarak değerlendirilebileceği ortaya çıkmaktadır. Taşa oyulmuş olan bu yuvanın sur içine bakan tarafında görülen aşınma ve genişlemeler de kapının oldukça ağır olduğuna ve içeriye doğru açıldığına işaret etmektedir. Aşınmanın orijinal ölçüyü ne kadar genişletmiş olabileceğini bugün net olarak tespit etmek mümkün olmasa da bir kenarda 43 santimetreye genişlemiş 38 cm ölçüsündeki çapın orijinalinde 25 cm civarında olabileceği muhtemeldir.

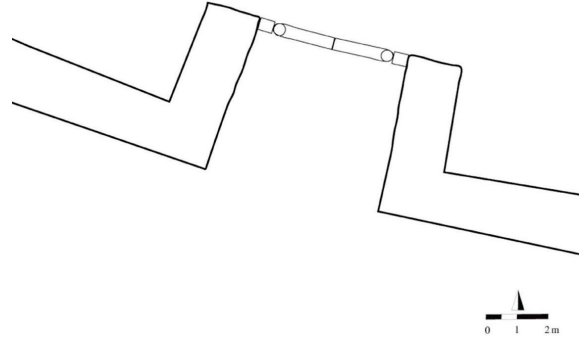

Fig. 7. Pedasa Akropolis Güney Kapı, Tamamlama Plan Çizimi (Diler-Adıgüzel 2015, res. 9, temel alınarak çizilmiştir)

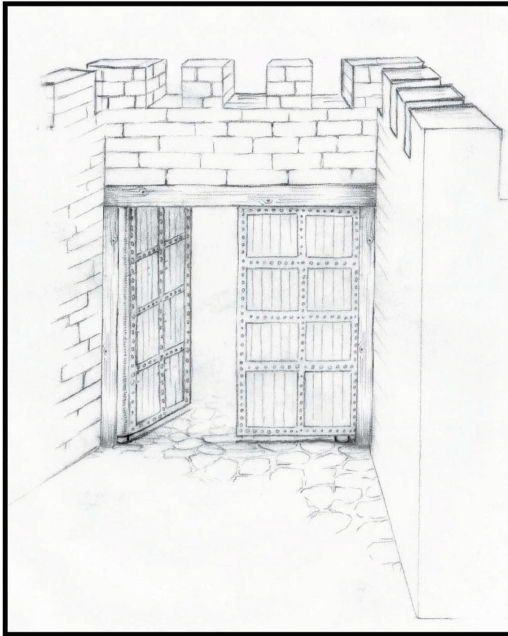

Fig. 8. Pedasa Akropolis Güney Kapı, Olası Orijinal Durumu, (Gürol AYTEPE tarafından çizilmiştir)

Sur kapılarının saldırılara karşı oldukça korumalı yapıldıkları ve özellikle kapı direklerinin düşman tarafından kesilmesi ya da tahrip edilmesinin önüne geçmek için ulaşılmaya daha zor hale getirildikleri bilinmektedir. Bu kapsamda geçidin batı yan duvarı bitiminde yer almasına rağmen duvardan yaklaşık 50 cm uzakta konumlanmış direk yuvasının konumu bu düşüncüyü desteklemektedir. Pedasa sur duvarları yerel kireçtaşıyla yapılmıştır ve bugün de alanda rahatlıkla görülebileceği üzere taşların dış etkenlere açık yüzleri zaman içerisinde aşınmışlardır. Bu aşınma payının ne kadar olduğunu hesap etmek mümkün olmamakla birlikte yayınlanan plana göre yaklaşık 50 cm olan mesafenin bir kısmının aşınma sebebiyle oluştuğu, kalan kısma ise büyük olasılıkla kapı direğini de koruyan kalın bir ahşap çerçevenin yerleştirilmesi olduğu öngörülebilir (fig. 7-8).

²³ Diler – Adıgüzel 2015, res. 8.

Koridorlu geçit bitimindeki 5 m genişlikten kenardaki boşlukları çıkarttığımızda her bir kapı kanadının yaklaşık 2 m genişliğinde bir alanı kapatmış olduğu kabul edilebilmektedir. Geçidin geç dönem yapıları ile büyük oranda yeniden kullanılmış olması kapının diğer kanadının yuvası, kapı erevesi ve kilit düzenlemelerine vb. ilişkin verilerin tahrip edilmesine ve günümüze sadece üzerine yapı yapılmayan daraltılmış geitteki anakaya düzenlemesinin ulaşması na yol açmış olmalıdır. Kazılar sırasında herhangi bir metal buluntu ele geçtiğine dair bilgi aktarılmayış da kapı kanatlarının tamamen ahşaptan yapılmış olduklarını ve sağlamlık için daha kalın ağaçlar kullanılmış olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda ahşap direk yuvasının 20 cm olan derinliği de ahşap kapının ağırlığına işaret eden bir detaydır. Yaklaşık 25 cm kalınlığındaki kapı direğinin ağır bir kapı kanadını taşıdığı ve metalle desteklenmediği düşünüldüğünde, dönüş yapan alt ucunun 20 cm derinliğindeki yuva içinde hareket edecek şekilde düzenlemiş olması, kapının sağlamlığını artıran bir unsur olarak kabul edilebilir.

Yukarıda değinildiği gibi erken dönem sur düzenlemelerine ilişkin oldukça sınırlı bilgiye sahip olmamız Pedasa kentinde tespit edilen bu yuvanın önemini artırmaktadır. İlerde yapılacak kazılar sonucunda diğer yerleşimlerde de benzer veriler tespit edilene değin elimize geçen bu kk detayların doğru yorumlanarak yansıtılması büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak Klasik Dönem savunma sistemlerinde yoğun olarak tercih edilmiş koridorlu ya da avlulu geçitlerin en erken örneklerinden birini gördüğümüz Pedasa'daki Batı ve Güney Kapıları daha önceki çalışmalarda da dile getirdiğimiz üzere Kariyalıların mimari gelişimde rol oynamış olduklarını gösteren unsurlar olarak ortaya konabilmektedir. Düşmanın dar bir alanda az sayıda kişiyle saldırmasını sağlamak ve bu sayede sur üzerinden kolaylıkla saldıran düşmanı bertaraf etmeyi amaçlayan koridorlu geçit düzenlemesinin i bitiminde yer alan yuvanın, mevcut veriler işığında bir kült nağı olmadığı tespit edilebilmektedir. Koridorlu geçit bitiminde yürüme hizasındaki anakaya yükseltisi üzerindeki yuvanın kalın ahşaplar kullanılarak yapılmış, içe doğru açılan çift kanatlı sur kapısının yaklaşık 2 m genişliğindeki batı kanadını taşıyan kapı direğinin dönüş yuvası olarak biçimlendirilmiş olduğu anlaşılmaktadır (fig. 9).

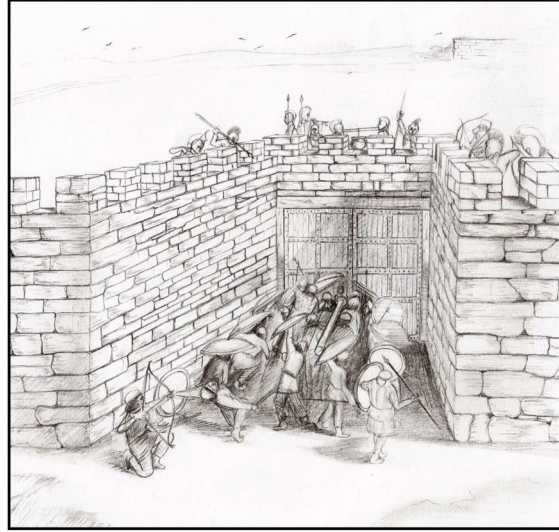

Fig. 9. Pedasa Akropolisi Güney Kapı, Savunma Durumu Canlandırması, (Gürol Aytepe tarafından çizilmiştir)

BİBLİYOGRAFYA

- Atalan-Çayırmezmez 2006 N. Atalan-Çayırmezmez, *Relationships Between Topography and Kerkenes (Turkey), a GIS Analysis*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara 2006
- Baran 2016 A. Baran, "Kerkenes Kazısı 2012-2013 Yılları Çalışmaları ve Yerleşimin Tanımlanması Üzerine Değerlendirmeler". *MJH* VI/2 (2016) 49-87.
- Cahill – Kroll 2005 N. Cahill – J. H. Kroll, "New Archaic Coin Finds at Sardis". *AJA* 109 (2005) 589-617.
- Curtis – Tallis 2015 J. Curtis – N. Tallis, "More Thoughts on The Balawat Gates of Shalmaneser III: The Arrangement of the Bands". *Iraq* 77 (2015) 59-74.
- Diler – Adıgüzel 2015 A. Diler – G. Adıgüzel, "Pedasa Akropolis Giriş Kapısında Kült Çanağı". Eds. E. Okan – C. Atilla, *Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan*. İstanbul (2015) 89-102.
- Gerding 2011 H. Gerding, "A courtyard gate at Thourioi". *Opuscula* 4 (2011) 7-18.
Kaynak: <http://kerkenes.metu.edu.tr/kerk1/12propub/kerknews/2011/English/kn12p1415.html> (11.03.17)
- Koşan 2009 O. Z. Koşan, *Neolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Savunma Mimarisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara 2009.
- Lawrence 1979 A. W. Lawrence, *Greek Aims in Fortification*. Oxford 1979.
- Maher 2014 M. P. Maher, "A New Look at the Fortifications of Arkadian Gortys". Eds. D. W. Rupp – J. E. Tomlinson, *Meditations on the Diversity of the Built Environment in the Aegean Basin and Beyond; Proceedings of a Colloquium in Memory of Frederick E. Winter Athens*. 22-23 Haziran 2012. Atina (2014) 265-284.
- Mielke 2012 D. P. Mielke, "Fortifications and Fortification Strategies of Mega-Cities in the Ancient Near East". Eds. R. Matthews – J. Curtis, *Proceedings of the 7th International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East*. 12-16 Nisan 2010. Wiesbaden (2012) 74-91.
- Radt 1970 W. Radt, *Siedlungen und Bauten auf der Halbinsel von Halikarnassos unter besonderer Berücksichtigung der archaischen Epoche, Istanbul Mitteilungen Beiheft 3*. Tübingen 1970.
- Summers – Summers 2011 G. D. Summers – F. Summers, *Kerkenes News* 14 (2011)
- Ussishkin 1980 D. Ussishkin, "Was the "Solomonic" City Gate at Megiddo Built by King Solomon?". *BASOR* 239 (1980) 1-18.
- Vergnaud 2012 B. Vergnaud *Recherches sur les fortifications d'Anatolie occidentale et centrale au début du pre-mier millénaire av. J.-C. (Xe-VIe s.)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Université Michel de Montaigne. Bordeaux 2012.
- Vico – Vilaro 2009 D. M. Vico – D. A. Vilaró, "Puertas fortificadas del Mediterráneo: Orígenes y evolución". *Revista d'Arqueologia de Ponent* 19 (2009) 177-204.
- Winter 1971 F. E. Winter, *Greek Fortifications*. Toronto 1971.
- Young 1956 R. S. Young, "The Campaign of 1955 at Gordion: Preliminary Report". *AJA* 60 (1956) 249-266.